

MAGYAR ZSIDÓ.

Hitfelekezeti érdekű folyóirat.

Jelige: „A vallás a kedélynek ügye s így azon tárgyak közé tartozik, melyek véglegesen nem a többség parancsoló szava, hanem csak kölcsönös egyetértés által döntetnek el. B. Eötvös József.

<p>Előfizetési feltételek: (Pesten hazhozfordással, vidékre postai szélküldéssel)</p> <p>Egész évre . . . . . 6 frt. Félévre . . . . . 3 frt.</p> <p>Megjelenik havonként 3-szor minden 10-dik napon.</p>	<p>Felelős szerkesztő: FARKAS ALBERT.</p> <p>Szerkesztőségi iroda: sip-utca 23. szám, hová a kéziratok és az előfizetések küldendők.</p>	<p>Magánhirdetések: egyhasábos petsor egyszeri hirdetésért 6 kr., többszöri hirdetésért 5 kr. minden beigtatásnál. A bélyegdíj külön minden beigtatás után 30 kr. o. é.</p> <p>Kéziratok nem küldetnek vissza. Bérmentetlen levelek csak rendes levelezőinktől fogadtatnak el.</p>
--	---	--

Pest, febr. 1.

A vallás és közoktatásügyminiszter ő excija, f. é. febr. 17-ére d. e. 10 órára, a hazai zsidók közül többeket bizalmas conferentiára hívott meg, hogy községi és tanügyeinkre vonatkozó véleményeik iránt magát tájékozhassa. — Mély megilletődéssel fogadjuk a tényt, hogy a meghivandók névsora a hazai zsidóság nagy többségét képező „óhittek” minden részvéte nélkül lőn megállapítva.

Megdöbbenésünket nem csökkentí az azon körülmény, hogy ez alkalommal az alkotmányos országokban szokásos és kívánatos nyilvánosság is gondosan elkerültetett.

E conferentia minőségére nézve pedig az is jellemzővé válhat, hogy Fischer Mór derék hazánkfia és hitrokonunk, ki egyfelől herendi porcellángyarával hazai iparunknak európai érvényt és ez által honunknak a külföld előtt is becsülést szerzett, másfelől pedig hosszú évek során át az összes magyarországi zsidóság osztatlan bizalmát bírja, mind e mai napig nem kapott b. Eötvös ő excjától, az értekezletre meghívást.

B. Eötvös József körlevele:

„Magyarország izraelita hiten lévő polgárainak hitközségi, de főleg köznevelési, oktatás- s iskolai ügyeinek rendezése s újabb alkotmányos társadalmi s közigazgatási viszonyainkhoz való törvényes átalakítása a magyar kormány leglényegesebb feladataihoz tartozik, annál is inkább, mivel izraelita polgáraink ezentúl a törvény által politikai jogok gyakorlataira is hívva vannak.

Hogy az ezen nagyfontosságú ügyben hitsorsosai kívánalmai- s óhajatairól, nemkülönben az e részbeni eljárás módjától fölötti nézeteiről s véleményeiről magamnak biztos tudomást szerezhessenek, czélszerűnek láttam, egy bizodalmas értekezletet összehívni, melynek határidejét folyó évi február 17-ére reggeli 10 órakor tűztem ki, s mely értekezletre hitsorsosai közül olyanokat kérek föl, kikről tudom, hogy a kellő tájékozást nyújthatják.

S így önt is, kiről meg vagyok győződve, hogy ezen ügy czélszerű rendezését és törvényes megalapítását óhajtja, tisztelettel megkeresem, hogy nevezett napon azon értekezleten, a vallás és közoktatási magyar királyi minisz-

teriumban (Budán a várban, úri utca, országház) résztvenni ne terheltecsék.
Megkülönböztetett tisztelettel Budán 1868. évi jan. 22-én. Báró Eötvös József, m. k.“

Főváros.

Pest, febr. 1. Hogy a magyarországi zsidó hitközségek teendő lépéseik iránt mindenkor értesítve legyenek; kötelességünk őket erre minden fölmerülő alkalomnál részünkről is még külön figyelmeztetni.

Közelebbről ugyanis a vallás- és közoktatási miniszteriumnak egy leirata szerint az izraelita elemi iskolák nem fognak többé katolikus igazgatók felügyelete alatt állani. — A polgári egyenjogusítás után igen helyes volt e felekezeti suprematának megszüntetése. —

Pest és Buda hitközségeinek zsidó tanodái már nem állanak többé katolikus papok főfelügyelete alatt.

Azon magyarországi zsidó községek, hol még tán nem történt a miniszter leirata értelmében intézkedés, folyamodjanak ez iránt ő excjához! — — — nn —

A zsidó congressusról.

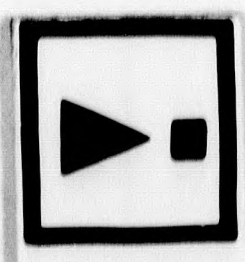
A „P. L.” egyik közelebbi számában jól irt, helyes czikk jelent meg, melyet lapunk „német melléklete” egész terjedelmében reproducál.

Czikkiró (H.) ur épen a dolog elevenére tapintott, midőn a congressus létre jövetelének és üdvös munkálkodásának előfeltétele gyanánt azon irányelvet állítja föl, hogy e csupán világiakból álló gyülekezet kizárólag a községek világi ügyeinek rendbehozatalára szorítkozhatik!

Ezt ugyan, a mi azt illeti, előbb is tudtuk már; hiszen a bökkendő eddigelé is nem ama, hanem a következő kérdésben rejlett: melyek hát azon tisztán világi természetű községi ügyek? Mert P... valószínűleg számos oly vallási ügyet ismer, mit p. o. A... minden kétségen kívül világinak tart.

Azért hát ezen kérdésre kellene valahogy kielégítő megoldást keresni. Mi részünkről nem tudunk más megnyugtató expedienst ajánlani, mint egy részletes, kötelező, világos programot, hol mindazon községi ügyek egyenkint elősoroltassanak, melyek rendbe hozására a congressus hivatva lesz.

Megerintette czikkiró a congressus Achilles-sarkát: az országos iskolai pénzalapot is, — de csak kellemetlen érzésű csiklandozás volt az egész, a mit kellett.

Mi ugyan Herschel egethasító távesőveivel sem tartjuk fölfedezhetőnek azon legbensőbb összefüggést, melyet czikkiró az országos pénzalap és egy zsidó papnövelde között minden bizonynyal létezőnek állít!

Sőt ellenkezőleg, épen magának a czikkirónak népnevelési állapotaink nyomorúságait égő, eleven színekkel festő szavaiból is sokkal inkább azt lehetne logícailag következtetni, hogy minél több népnevelő iskolára van szükség a hazában.

"Országos népnevelés" és "országos pénzalap", ez aztán igazán legbensőbb összefüggésben áll egymással.

Derék, mivel hazafias polgárokra és nem papokra van égető szükségünk legeslegelsőbb is! — A többire majd rá kerül a sor. A papnövelde várhat! — s.

A rabbi-képezde kérdése.

I.

Bizony még a zsidófaló Menzel se merné már ma mondani Börneről, hogy a népnek s a népnevelésnek ne lett volna egyik legbuzgóbb apostola. S valahányszor hazai népnevelésünk, de különösen a zsidók általános elemi oktatásának szánalomra méltó állapotára gondolunk, mire pedig minden lépten-nyomon elég az ok, mindannyiszor eszünkbe jut a melegkeblű Börne e szellemdús fölkiáltása: „ha 30 tanárt (és fizetésüket!) széttörnének 30,000 iskola-mesterré, egy egész nép volna jó módu, mivel, erkölcsös és boldog!”

A magyarországi zsidó lakosság tulnyomó többsége tudvalevőleg a kereskedelmi életre adja magát és neveli vagy legalább akarná nevelni gyermekeit.

De különösen vidéken csak a legkevesebb szülőknek van módjukban gyermekeiket, ha a négy osztályos elemi iskolákat már odahagyták, további kiképzetés végett felsőbb tanodákra küldeni.

T A R C Z A.

A főrendiház decz. 23-ki üléséből.

(A zsidók egyenjogosulásáról.)

Lapunk szükre szabott tere miatt nem közölhetjük egyszerre az alsó felsőházi beszédeket, melyek a zsidók egyenjogosítása fölött tartattak; de melyek közlése reánk nézve mindig mulaszthatlan kötelesség marad, akára korszakot alkotó mozzanatot, melyről a beszédek szólnak, akár ezek mély történelmi becsét vegyük is.

Tisza Lajos bihari főispán: Nagyméltóságú elnök! Méltóságos főrendek! Azt hiszem, a méltóságos főrendiház a jelen törvényjavaslatot csak is üdvözölheti; a magyar főrendiház azzal tüntette ki magát századok során, hogy ő soha megcsökönnyösödött eszmék képviselője nem volt, s hogy mindig tudott a kor szellemével haladni; ezt bizonyította akkor, midőn az 1848-diki törvényeket, azon 1848-diki törvényeket elfogadta, a melyekben foglalt ígéretét a jelen törvényjavaslat most beváltja.

Nekem, megvallom, mint magyar embernek eddig is fájt az, hogy adott szavunkat előbb nem válhattuk be; azonban ez nem a mi hibánk. Üdvözlöm e törvényjavaslatot azért is, mert ezáltal több ezren vétetnek ismét fel a nemzet fiai közé; több ezren, kik vagyonnal, kik tehetőséggel, kik tevékenységgel rendelkeznek. Meg vagyok győződve, hogy ők is be fogják azt látni, hogy jogokkal kötelezettségek is járnak, s ha eddig Magyarország részéről jogokban nem részesítették, minden kötelezettség alól felmentettnek tartották magukat, most, midőn e jogok élvezésébe ezen törvény által be fognak lépni, tudni fogják azt, mi egy magyar honpolgár kötelessége. Én e törvényjavaslatot elfogadom. (Felkiáltások: Elfogadjuk!)

Gr. Cziráky János: Nagyméltóságú elnök! Méltóságos főrendek! Az előttünk fekvő tárgy azok közé so-

Ez az oka aztán, hogy a tökéletlen, gyarló elemi oktatás vesszői alól kikerült ifjak, mint a mindennapi élet fájdalmas tapasztalatai mutatják, nem életrevalók és a kor, a társadalom általános várakozásainak megfelelni képtelenek.

Hogy tehát e nyomorúságnak végre-valahára gátat vessünk, minél több olyan elemi iskolát kell a hazában szerteszét alapítanunk és fentartanunk, melyek a belőlök kilépő ifjakat egyaránt képesítsék felsőbb tanodák látogatása és a gyakorlati élet általános igényeinek megfelelő tájékozottságra is. A legszükségesebb real ismeretek elegendő és termékeny alapot nyújtanának, hogy ezélszerű önképzés mellett tovább fejleszék tehetségeiket.

Egy szó, mint száz: elemi iskoláinkat szaporítani és oly karba kell helyezni, hogy egyszerűs mind alreáltanodák legyenek. Az ide eső költségek és évi kiadások pedig az izr. országos iskolai pénzalap kamataiból fedezendők.

Nekünk értelmes, hazafias, életrevaló honpolgárokra van első sorban szükségünk és nem zsidó papokra!

Szabadjon Börne fenidézett szellemdús mondását tehát hazai viszonyainkra ilyenképen alkalmaznunk: „Ha a zsidó papnövelde (és a ráfordítandó összeget) széttörjük száz meg száz zsidó elemi reáltanodára, egy egész nép lesz jó módu, mivel, erkölcsös és boldog!” —

A zsidó mintaiskolák hazánkban.

(Emlékeztetőül a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumnak.)

Lapunk egyik közelebbi számában kereken kimondtuk véleményünket az országos zsidó tanítóképezde keletkezése, alakulása és jelentősége felől.

De mivel ez intézetet magunk is országosnak nevez-

rolandó, a melyek mellett sok érvek felhozhatók, a melyek mellett a sok érvelésnek felhozatala egyedül csak az ügyet magát is nem úgy jellegezi, mint annak jellemzése meg kívánja. E részben történt felszólalását Biharmegye t. főispánjának egész kiterjedésben osztom és magamévá teszem; egyedül csak jellegezni kívánom azon szempontot, mely szempont engem arra vezérel, hogy én egész készséggel, teljes, soha nem változott e részbeni meggyőződésemet követve motiváljam szavazatomat. (Halljuk!)

En ezen kérdést más mint keresztényi és vallási szempontból meggyőződésem szerint nem is taglalhatom. Vallásomnak, melyet híven követek, egyik alapelve az: „Szeresd felebarátodat mint tenmagadat”, minek természetes következménye, hogy: mit nem akarsz, hogy mások tegyenek neked, te se tedd másoknak. Ez azon fő-sarkpont, a melynek alapul léteznie kell ezen korkérdés és minden hasonló kérdés meghatározásánál; ha netalán ezen kérdés az országnak bármely osztályainál még le nem küzdött százados előítéletek következtében nem volna népszerű, az meg nem szünt azért igazságos lenni, és meg nem szünt soha igazságtalanság lenni, hogy századokon át megtagadva volt bizonyos hitfelekezetek részére ezen jogoknak csak hitvallásuk követése miatt teljesedése. (Helyeslés.)

Igen jól mondá Biharmegye t. főispánja, hogy a mélt. főrendek ezen kérdésnek megítélésében mindig a lehető legnagyobb igazság és méltányosság által vezéreltetek. Emlékeztethetném a mélt. főrendeket és azon igen t. tagokat, kik már az akkori országgyűlésen részt vettek, hogy már az 1840-iki országgyűlésen a mélt. főrendek részéről történt e részben felhívás, miszerint az ország ezen osztálybeli lakosainak sorsán segíteni és könnyíteni kell; előkerült ezen kérdés az azt követő országgyűlésen is; valóban örömmel kell tapasztalnunk, hogy azon időszak óta ezen kérdésnek igazságos és méltányos megítélésében

tük, és csak épen e minőségéhez képest formuláztuk némely kívánságainkat: magától értetődik, hogy mi e tanítóképezde fentartását a zsidó országos alaptól teljesen jogosultnak tartjuk.

Egészen másként áll a dolog az úgynevezett zsidó mintaiskolákra nézve, melyek az országos tanítóképezdehez csak annyiban hasonlítanak, a mennyiben ezek is oly korszaknak köszönik létüket, melynek már pusztá emléke is megfagyaszt minden jobb érzést a hazafias kebelben.

Ezek is a Bach-Thun-féle gazdálkodás maradványai; szomorú tanujszavai az önkény rémuralmának.

A mintatanodák fentartása az országos alaptól csak egyetlen egy állókkal támogatható, s ez a — — pusztá cím, melylyel azokat illetik.

Ez intézetek teremtő atyja ugyanis elnevezte azokat mintaiskoláknak; mivel úgy vélte, hogy az „elmagyarítási mintaképei“ által az ország többi zsidó népiskoláiból is minden bizonynyal kirútható a nemzeti szellem.

Bach- és Thunnak ezek szerint, természetesen az ő álnok szempontjukból helyes okuk lehetett elrendelni e mintaiskolák fentartását az országos alaptól; miután ezek által iparkodtak az ő „civilizáló“ (értsd: germanizáló és elmebutító) törekvéseiknek érvényt és elterjedést szerezni az egész országban. De hogy a jelen alkotmányos magyar kormány is folytatja amazok eljárását, bizonyára csakis szomorúan abnormis állapotainknak tulajdonítható, melyeknél fogva a magyarországi zsidóság még mindeddig nem volt azon helyzetben, hogy ez ellen komolyan és határozottan tiltakozzék.

A mintaiskolák további fentartása az országos alaptól, csak azon egyetlen egy esetben lehet jogos és igazságos, ha határozatba menne, hogy Magyarország minden vala-

mirevaló zsidó községében egy népiskola tartandó fenn az országos pénzalaptól!

Mondhatná tán valaki, hogy e mintaiskolák e minőségökben az ország összes zsidó népnevelésére buzditólag és példásan hatnak, a miért nagyobb jelentőségük van, mint a többi hasonló más elemi iskoláknak.

Na már jobb lesz, ha ezuttal hallgatunk e mintaiskolák példányszerűsége s az ottan működő tanítók képessége felől*). Csak egy körülményre óhajtjuk itten föl hívni a közfigyelmet, arra t. i., hogy azon halvány szürkület, mely például a herminatéri mintaiskolából kiárad, nem bírhat ama messze- és beható erővel, mely bár csak a közelfekvő Vörösvár, Zsámbék, Tétény, Péczel és Soroksár utcáin minden neveléstől menten szaladgáló gyermekek szellemét fölvilágosíthatná! — Már pedig az itt elősorolt zsidó községeknek nem kevesebb joguk van az országos pénzalaphoz, mint Pestnek, Temesvárnak, Pécs- és S.-A.-Ujhelynek. Ez már csak kétségtelen!

Ismételjük tehát: vagy elég a pénzalap kamatjára, hogy az ország minden valamirevaló zsidó hitközségében ingyen-oskolákat állítsanak föl; vagy nem elég, — de a mely esetben aztán ne adják oda az egészet egynek, hogy a másoknak mise jusson belőle! Olyan legyen a felosztás okvetlenül, hogy egyetlen egy község ide vonatkozó jogai se szenvedjenek csorbát általa.

Pontosan ki kell számítani, hogy mennyi segély adható az ország minden egyes zsidó községé-

*) Az itteni minta-oskola tanítói közül háromtól irodalmi munkákat is láttunk. Az egyik irt nevelés-tant, a másik lefordította a bibliát magyarra, a harmadik egy magyar nyelv-tant szerkesztett. Kedvünk volna egy virágokrétát szedni össze e remekművekből, melynek aligha nem több érdeke mint illata volna. Kedvezőbb alkalomra halogattuk e ritka és pikáns mulatságot!

igen nevezetes előhaladást tettünk; sokan voltak akkor, igen kitűnő hazafiak, kik ezen kérdés megítélésénél külön-külön aggodalmakat tápláltak, s az adandó jogokat csak igen szűk körre szorítani kívánták.

Felemlíthetem azt, hogy az Istenben boldogult nagy tagja e háznak gr. Széchenyi István, kinek hazafiságát és szabadelvűségét senki közülünk kétségbe nem vonhatja, Angliát és Franciaországot hozván fel, még azon hasonlatossággal élt, hogy igen is Anglia és Franciaországban ezt könnyen lehetett létesíteni, mert a zsidóknak egyenjogúsítása ott annyi volt, mint egy nagy tóba egy palack tintát önteni; ez nyomtalanul elvész; holott Magyarországon annyi volna, mint egy tál levesbe önteni: azt teljesen élvezhetetlenné tenné. Én ezt csak példa gyanánt bátorítottam előhozni, hogy azóta a kor kívánatainak megértésében és az eszmék tisztulásában nevezetes előhaladás történt; azonban — mint már mondtam — vallásos meggyőződésemet ugyanazon alapon nyugvónak találtam akkor, mint a melyet most ápolok és azért föltéve még azon esetet is, a mit egyáltalában meg nem engedek, ha ezen törvényből más hitfelekezetek állására nézve veszedelem háromolnék, még akkor is mellette volnék, mert azt is tudom, hogy a keresztény hitvallás egyik alapfeltétele: „tény jól azokkal is, kik gyűlölnék.“

Mélt. főrendek! Én igen üdvözlöm ezen törvényeziket, hogy az a magyar ministerium részéről akkép szerkesztették, a mint szerkesztették; és egyáltalában nem ápolhattam volna ezen nézetet, ha ezen törvényezik nagyobb általánosságban, és nem egyedül azon, hazánk nevezetes osztálya és hitfelekezetének felemlítésével lett volna szerkesztve, mert itt igazságosak kívántunk lenni egy nagyszámú felekezet irányában, mely eddig is és a legujabb időkben valósággal mind a nemzetiségi czélok elmozdításában, mind hazafiság- és művelődésben összeforrt ügyekhez. (Helyeslés.) Ez legalább meggyő-

ződésem. Azon másik elvre nézve, miszerint minden vitás nélkül ki volna mondandó, hogy bárki, bármely vallást valljon, ruháztassék fel általánosságban jogokkal, ezen kérdésre nézve csak egy észrevételem van, hogy ezt egész általánosságban felállítani veszedelmes, valamint egyáltalában veszedelmesek minden egész általánosságban felállított törvények, mert midőn azt hisszük, hogy jót szülnék és a szabadságot előmozdítják, veszélyes és az állam létét kockáztató szabadságra szolgáltatnak alkalmat, szolgáltatnak pedig azért, mert ámbár minden valóságos meggyőződésnek szabadnak és függetlennek kell lenni, de annak gyakorlatának olyannak kell lenni, a mely a tiszta morállal és erkölcsökkel ellentétben ne legyen és másrészt az államot és az államnak czélját ne kockáztassa. De ezt minden sectáról mondani a priori nem lehet, és én soha sem fogtam azt védelmezni, hogy a „tel est mon plaisir“ elvéből kiindulva a mormonok nálunk háremet állítsanak, vagy egyéb ily szerencsétlen secták behozatala minden haszon nélkül eltűressék. Azért is tehát üdvözlöm a törvényezik szerkesztését, s azt a mélt. uraknak mind általánosságban, mind a részletekben annyival inkább gyors elfogadásra ajánlom, mert én azoknak sorába tartozom, kik igen óhajtották volna, hogy akkor, midőn azon nagy ünnepet ültük, a nemzet kiengecsztelődésének ünnepét, midőn a fejedelem sz. István koronájával megkoronáztatott, hazánkban ezen tekintélyes osztálya is a teljes jog gyakorlatát már élvezte volna; azért ne halaszszuk ezen tárgyat, hanem az imént közelgő és az egész kereszténységet vidámitó, mindenkit üdvözítő ünnep alkalmával örvendeztessük meg azon tekintélyes nagyszámú hazánkfiat. (Helyeslés.)

(Vége következik.)

nek a pénzalap tőkéjének alterálása nélkül. S ha e subventio nem volna elégséges egy korszerű iskola fentartására, az esetben a mintaiskolákat is föl kellene osztlatni, és a „mintatanítókat“ elhelyezni az országban szereteszélyel. Minden községbe egyet-egyed ezt „országos pénzalapon“ tartott egyénekből! — *)

VERITAS.

V i d é k.

Balassa-Gyarmat, jan. 27. Mult szombaton nálunk is megünnepelték a zsinagógában az egyenjogusítást. Mély tudományosságáról és szónoki tehetségéről egyaránt ismeretes főrabbi Deutsch ur velős, szabadelvű beszédet tartott a számos és minden osztályból megjelent hallgatóság előtt és teljes megalégedésére. Kellemetlen csak az a türehtelen rendetlenség volt, mely a mi zsinagógánkban még mindig háborgatja az isteni tiszteletet és a rabbi szónoklatainak hatását ellensúlyozza és csökkenti.

Nagy-Károly, jan. 25. Nálunk is kellemes feltűnést okozott a várvavárt egyenjogusítás törvénybeigrtatása és rokonszenves közelségbe hozta egymáshoz városunk zsidó és keresztény lakóit.

A f. hó 13-án tartott fényes megyei estélyre és bálba már a zsidók is meg voltak hiva.

Sőt Klein S. Rooz és Berger Gy. urakat a városi képviselőbe választották meg tiszteletbeli tagokul. A szomszédos Máté-Szalkán hasonlólag három hitrokonunk lön a városi képviselőbe megválasztva.

Községünk virágozik és virágozó állapotának fejlesztése körül tudós főrabbinak Perls M. uron kívül legtöbb érdemet szerze magának Adler A. ur, kinek értelmisége és vallási türelmessége szebbnél szebb gyümölcsöket terem.

Debreczen, január közepén. Singer P. palotai főrabbi ur, helyes tapintattal tért ki az itteni község előjáróságának felszólítása elől, hogy próba-beszédet tartson az itteni zsinagógában. Utólag fölkerítették, hogy sziveskednék az egyenjogusítás megünnepelése végett emlékbeszédet tartandó, ide utazni.

Feleletét még mindig epedve várjuk. G—rt.

Temesvár, jan. 27. Az itteni zsidó templomban az egyenjogusítást tegnap fényesen megünnepeltük. Jelen voltak az innepélyen a város minden rangu kitünőségei. Beszédet dr. Hirschfeld ur tartott; végszavai ezek voltak: Eddigélé magyar zsidók voltunk; legyünk ezentúl zsidó magyarok!

Az innepély az: „Isten áldd meg a magyart“ elzengésével végződött.

Sötét háttért képez fentebbi soraimhoz azon pörpatvar fölemlítése, mely hitközségünket pártokra, még pedig nem vallási, hanem anyagi érdekekért küzdő pártokra szakítja. A városi hitközség ugyanis azt kívánja a gyár- (külváros) hitközségtől, hogy pompás temploma építésére csinált adósságait ez részben átvállalja és megfizesse. Ez a módszer mindenestre eredeti, s valószínűleg nem egy községet fog vérszemre kapatni és utánzásra unszolni.

Kis-Márton, jan. közepén. Dr. Hildesheimer nagyszerű innepélyt rendezett az egyenjogusítás dicsőítésére, mely alkalommal kitünő és mély értelmű beszédet tartott. A zsinagóga fényesen ki volt világítva s a zsidók mindnyájan innepi ruháikban jelentek meg. Szónok a beszéd folyamában kiemelte az egyenjogusítás áldásait, s azon bárgyu föltevést, mintha az a zsidó vallásosságot alááshatná, határozottan visszautasította.

„Mert — ugymond — az igazi zsidó sohasem ingadozik és ősei hitéhez jó és balsorsban egyaránt hű marad; — a könnyüvéruék pedig — kikért különben ugy se kár — bármikor is csak a szenvedély csábjainak és a pil-

*) A tanító-képezde ez esetben, a pesti község elemi tanodájával volna összekapcsolandó.

lanat nyers élveinek hódoltak. Sőt azok, kiket tán percznyi gyöngeség, vagy a kilátás magas hivatalokra eltántoríthata, most már — az egyenjoguság birtokában — anélkül is elérhetik az érdemeikkel párhuzamban levő állásokat, és hivek maradhatnak vallási meggyőződéseikhez; mint számtalan utánzásra méltó példa mutatja Angliában, Hollandban és egyébutt, hol a szabadság otthon van!”

Végül egy külön ez innepélyre irt imát mondott el, melyben a nemzetre, a képviselőházra és annak nagy vezére Deákra, továbbá a fels. uralkodó házra az ég áldásáért esedezett.

A község meghatottan vált meg az imaháztól.

Ungvár, január. Folyó hó 16-án az ungvári izraelita hitközség által az egyenjoguság törvénynyé emelése alkalmasából az imaházban egy innepélyes isteni tisztelet (Te Deum) tartatott. — Az érdemteljes főrabbi ur elmés hitközsónoklásában köteles háladatosságunkat es buzgó hódoltságunkat fejezte ki a mindenható Isten és a magas kormány előtt, valamint az egyenjoguság horderejét sociális és valóságos tekintetből terjedelmesen fejtegetvén, ezen szép intésekkel fejezte be velős beszédjét, hogy: leghőbb törekvésünk mindig csak oda legyen irányozva, magunkat hazaszeretet által e magasztos elismertetésre méltóvá tenni és egész erőnket arra fordítani, hogy mi is gyermekeinket a haza hasznos polgáraitvá képezhessük a szó legteltesebb értelmében. — A hallgatóság felfogva ez innepélyesség magasztosságát, a tágas templomot egészen megtöltötte.

Kiss Mihály,

izr. hitközségi jegyző.

Szeged. Az izr. jót. nőegylet által f. hó 18-án a színház termében tartott bál fényesen sikerült. A táncsterem igen ékesen volt földiszítve, az öltözetekben a hölgyek sok izlést fejtettek ki. Három vagy négy tulczifra ruha is volt látható, de nem mondhatjuk, hogy ezek egyszersmind a legizlésesebbek voltak, sőt ellenkezőleg! — az egyszerű elegancia győzött ez alkalommal, mint ez többnyire szokott lenni. A kedélyes multság reggeli 5 óráig folyt Racz Mór jeles zenekara közreműködése mellett. — Az anyagi eredmény valóban nagyszerűnek mondható, mert a tiszta jövedelem 900 frtra rug.

K ü l f ö l d.

Bécs. A birtokszerzés megszorításai a zsidókra nézve egész Ausztriában megszüntettek.

Bécs. K n r a n d a a Lipótrend nagy-keresztjével diszítettett föl.

New-York. New-York zsidó lakossága 70,000 lelket s az összes egyesült államoké 1,500,000-et számlál.

(Hebrew.)

London. A „Times“-ben olvassuk: Mult szombaton folytatták a nyilvános biztonság felett örködő constaberek fölesketését. A bejelentettek között ezúttal a szokottnál több zsidó volt; de a szombat nap miatt őket csak vasárnap eskethették meg.

Berlin, jan. 15. Ma tartották új év után az első felsőházi ülést. Báró Rothschild C. M. urat mint új tagot az elnök üdvözölte és föleskette.

Liverpool. A „Liverpool-Journal“ igen érdekes leírást hoz egy új csarnok megnyitásáról, mely a híres zeneköltő Meyerbeer nevét viseli, és mely hangversenyek megtartására és más zenészi multságok helyiségeül van szánva. Ez épületet Nelson ur indítványára alapították, s a megnyitás alkalmából Hime ur kitünő beszédet mondott. Az innepély alkalmával bevett jövedelem a liverpooli zsidó szegények fölségelésére lön fordítva.

(Jew. Chron.)

 Kérjük azon t. cz. előfizetőinket, kik lapjaikat vagy rendetlenül, vagy egyáltalában nem kapják: ezt bérmentetlen és be nem pecsételt levelekben minél hamarább tudunkra adják.

DEUTSCHE BEILAGE DES „M. ZS.“

Pest, 1. Februar 1868.

Se. Excellenz der Herr Kultus und Unterrichtsmi-
nister hat für den **17. Febr. l. J.**, 10 Uhr Vormit-
tags, mehrere vaterl. Israelliten zu einer vertraulichen
Konferenz einberufen, um sich bezüglich ihrer Ansicht be-
treffs unserer Gemeinde- und Schulangelegenheiten orien-
tiren zu können.

Mit tiefer Bestürzung erfüllt uns die Thatsache,
daß die Namensliste der Einuberufenen ohne jede Mit-
wirkung der die Majorität der vaterl. Judenheit bilden-
den „Altgläubigen“ festgestellt wurde.

Der Umstand, daß die in konstitutionellen Ländern
bei ähnlichen Gelegenheiten übliche Öffentlichkeit hier-
bei sorgfältig gemieden wurde, ist gewiß nicht sonderlich
geeignet, unsere diesbezügliche Betroffenheit irgendwie zu
verringern.

Charakteristisch für die Beschaffenheit dieser Konfe-
renz dürfte ferner der Umstand werden, daß unser wa-
ckerer Landsmann und Glaubensgenosse Herr **Moriz Fi-
scher**, der einerseits durch seine Herender Porzellan-
Fabrik der heimatl. Industrie eine europäische Geltung,
mithin dem Vaterlande Achtung im Auslande errungen,
andererseits durch eine lange Reihe von Jahren des un-
getheilten Vertrauens der gesammten ung. Judenheit sich
erfreut — bisher von Sr. Excellenz zu der bevorste-
henden Konferenz keine Einladung erhalten.

Nicht minder charakteristisch ist der Umstand, daß
zu dieser vertraulichen Laienkonferenz auch der **Rabbi-
ner Löw aus Szegedin** berufen wurde!

Pest, Febr. 1.

Damit die vaterl. Judenheit über die einzuleitenden Schritte
stets im Klaren sei, erachten wir es als unsere Pflicht, auf jede
sie interessirende neue Bewegung aufmerksam zu machen.

Einem jüngst erfolgten Erlasse des Kultus- und Unterrichts-
ministeriums gemäß stehen die isr. Elementarschulen nicht mehr un-
ter Aufsicht der kath. Schulbehörde. Nach ausgesprochener Gleichbe-
rechtigung ist es nur ein korrektes Dürgehen, jeder konfessionel-
len Suprematie ein Ende zu machen.

In Pest und Ofen ist dieser Erlass bereits in Wirksamkeit
getreten. Jene isr. Gemeinden Ungarns, in denen eine Verfügung
im Sinne dieses Erlasses noch nicht getroffen wurde, mögen sich
diesbezüglich mit ihren Wünschen an Se. Excellenz wenden!

— nn —

Der ungarisch-jüdische Landeskongress.

In einer seiner jüngsten Nummern brachte der „Pester Lloyd“
einen gut gehaltenen Artikel, den wir hier nach seinem ganzen Um-
fange reproduzieren.

Herr (H.), Verfasser des Artikels, trifft sofort den wichtigsten
Punkt der Frage, indem er als leitendes Prinzip, ja als eigentliche
Vorbereitung der Zusammenberufung, resp. der erfolgreichen Wirk-
samkeit des Kongresses den Grundsatz aufstellt, daß diese aus Laien

bestehende Versammlung ihre Thätigkeit ausschließlich auf die Ord-
nung der weltlichen Gemeinde-Angelegenheiten zu beschränken
hätte.

Nun dies ist in dem Maße richtig, daß es anders gar nicht
denkbar wäre. Das Schwierige in der Sache ist aber, eben jene
Grenzlinie zu finden, die die weltlichen Angelegenheiten von
den religiösen in unverrückbarer Weise scheidet. So giebt es
ja offenbar verschiedene Momente, denen man in Pr. . . . . j. B.
einen religiösen, in A. . . . . hingegen einen bloß weltlichen
Charakter vindiziert.

Diese Differenzpunkte erheischen vor allem eine allgemein be-
friedigende Lösung. Unseres Dafürhaltens giebt es hierfür nur ein
geeignetes Auskunftsmittel, die Feststellung eines bindenden, detail-
lirten Programmes nämlich, worin alle jene Gemeinde-An-
gelegenheiten, die der Kongress in das Bereich seiner
Verhandlungen zu ziehen berechtigt wäre, speziell auf-
gezählt würden.

Der Verf. des erwähnten Lloyd-Artikels hat ferner auch die
Achilles-Ferse des Kongresses, die Schulfonds-Frage nämlich, be-
rührt; doch war die Berührung von der Art, daß sie in dem Leser
höchstens ein unbehagliches Gefühl zu erwecken vermochte.

Selbst mittelst eines Herschel'schen Fernrohrs vermöchten
wir nicht den inneren Zusammenhang zu entdecken, den der
Verf. des in Rede stehenden Artikels zwischen dem isr. Landeschul-
fonde und einem Seminar mit Evidenz als vorhanden darstellt.

Ja eben aus dem kräftigen Worten des Verf., in denen er
von dem überaus traurigen Zustande unseres Volksschulwesens ein
eben so lebhaftes, als treues Bild entwirft, ließe sich mit unumstöß-
licher Logik folgern, daß vor allem die Errichtung möglichst vieler
und zweckmäßiger Volksschulen eine unabwiesbare Nothwendig-
keit sei.

Nun zwischen der Verbesserung des Volksunterrichts-
wesens im Lande und dem Landeschulfonde, da giebt
allerdings einen tiefen inneren Zusammenhang, der sich nicht hinweg-
demonstriren läßt.

Wir benöthigen vor allem wakere, gebildete und patriotische
Landesbürger; alles Uebrige steht erst in zweiter Reihe. Das Se-
minar — kann warten! Der Artikel im „P. Z.“ lautet:

Zur Frage des jüdischen Kongresses.

H. Als nach dem Amtsantritte des gegenwärtigen Kultus-
ministers der Vorstand der Pester israelitischen Gemeinde demselben
seine Aufwartung machte, und von der Leutseligkeit und freund-
lichen Aufnahme ermuntert, der Führer der Deputation manche
Wünsche und Beschwerden vorbrachte, äußerte sich Baron Cötövs,
daß es ihm angenehm wäre, wenn denselben in einem ihm zu über-
reichenden Memorandum Ausdruck verliehen würde.

Die Pester Gemeindevertretung, indem sie diesem willkom-
menen Auftrage entsprach, — äußerte in dem überreichten Akten-
stücke, daß sie sich weder berufen noch berechtigt glaube, im Namen
sämmtlicher Israeliten Ungarns zu sprechen. Seine Excellenz möge
Deputirte aus allen Landesgemeinden zu einem Kongresse in die
Landeshauptstadt einberufen, und diese Versammlung allein werde
kompetent sein, über Fragen, die eben Alle betreffen, zu entschei-
den; — nur auf diese Art werde es möglich sein, daß der Herr
Minister einen getreuen Ausdruck der allgemeinen Wünsche und
berechtigten Anforderungen erhalte. Unter einem ah sich die Pester
Gemeindevertretung veranlaßt, ein Zirkularschreiben mit einer Ab-
schrift des erwähnten Memorandums, an alle Landesgemeinden er-
gehen zu lassen, mit der Aufforderung, sich über dasselbe gutachtlich
zu äußern.

Die meisten (?) der Landesgemeinden äußerten sich beifällig, vo-
tirten der Pester Gemeinde ihren Dank für die Initiative, und mun-
terten sie zum weiteren Fortschreiten auf der eingeschlagenen Bahn
auf. Aber auch manche Zuschriften entgegengelegter Meinung liefen
ein: „Wie können wir“, so lauteten deren Erwidrerungen, „inso-
lange unsere staatsrechtliche Stellung nicht entschieden ist, an die
Lösung innerer Fragen Hand anlegen? muß nicht naturgemäß mit

der Herstellung unserer staatsbürgerlichen Rechte eine jede einzelne eine andere Gestaltung erfahren?"

Selbst die wärmsten Verfechter der Kongressidee konnten die- jenigen Argumenten die Berechtigung nicht absprechen. Wir sind geneigt zu vermuthen, das auch Baron Cötvös von ähnlichen Ideen geleitet wurde und aus dieser Ursache auch bis heute nicht dem Wunsche der Pester Gemeinde entsprochen hat. Mit desto größerem Vertrauen sehen wir, da das Hinderniß glücklich beseitigt, in der nächsten Zu- kunft der Erfüllung desselben entgegen.

Aber auch heute noch werden Stimmen laut, welche die Frage stellen: sind die Gegenstände, die ein Kongress ordnen soll, so wichti- ger Natur, das es sich der Mühe lohnt, einen so bedeutenden Appa- rat, wie die Einberufung eines jüdischen Kongresses, in Bewegung zu setzen? — Andererseits wieder werden Bedenken laut, daß in einer solchen Versammlung auch Fragen zur Verhandlung kommen könnten, die eher geeignet sein dürften zu entzweien, als zu einigen, eher Zank und Streit hervorzubringen, als Frieden zu stiften. — Sowohl die Zweifler zu überzeugen, als auch die Aengstlichen zu beruhigen, sei die Aufgabe der Zeilen, indem wir in denselben in möglichster Kürze diejenigen Hauptangelegenheiten, die dieser Kon- gress zu ordnen hätte, vorführen.

Zu erster Linie benöthigen wir ein organisches Statut, gültig für alle Gemeinden des Landes, die dasselbe bis jetzt nicht besitzen.

Nur zu oft hatten wir das unangenehme Schauspiel vor Augen, das die Wahl der Vorstände, Rabbiner oder selbst Lehrer zu solchen Zerklüftungen in einer Gemeinde führten, daß von der einen oder der andern Partei die Intervention der Behörden in An- spruch genommen wurde; nur zu rasch war dieselbe bereit, durch irgend welchen Machtspruch die ihr übertragene Gewalt geltend zu machen, was sodann den Refkurs bei der höhern Stelle durch die sich verletzt führende Partei hervorrief, Vorgänge, die nur geeignet waren, in jedem sittlich denkenden Menschen die höchste Indignation hervorzurufen. Solche Vorkommnisse durch genaue Bestimmungen über die Organisation der Gemeinden, Pflichten und Rechte sowohl der Vertretung, als der angestellten ferner unmöglich zu machen, sei der Zweck des zu schaffenden Gemeindestatutes.

Einen zweiten Verhandlungsgegenstand bildet der israeliti- sche Landesfond. Es ist bekannt, daß im Befreiungskriege die Juden für ihre patriotische Haltung mit einer Straffsteuer bela- stet wurden, die später durch die Gnade des Königs in einen jüdi- schen Schulfond umgewandelt wurde. Die gegenwärtige Höhe des- selben, sowie Alles, was sich auf seine bisherige Verwaltung bezieht, ist uns gänzlich unbekannt; wir sind aber berechtigt, anzunehmen, daß derselbe bei regelmäßiger Verzinsung und bei der bisherigen geringen Inanspruchnahme desselben wohl schon eine Höhe von mehreren Millionen erreicht haben mag. Daß ein Fond von solcher Bedeutung bei gehöriger Verwaltung und richtiger Verwendung für das Unterrichtswesen im ungarischen Judenthum einen sehr bedeutenden Faktor zu bilden berufen ist, bedarf wohl keiner Beweisführung. Von den liberalen Prinzipien unseres Herrn Kultusministers aber können wir erwarten, daß er dem Wunsche der israelitischen Landes- gemeinde, auf die Verwaltung und Verwendung dieses Fundes einen maßgebenden Einfluß zu üben, seine volle Berechtigung nicht ab- sprechen wird, und es wird nur der Initiative des Kongresses be- dürfen, um zum gewünschten Ziele zu gelangen.

Im innigsten Zusammenhange (!) mit dieser Angelegenheit steht die längst projektierte, vielfach ventilirte Frage der Errichtung des Rabbiner- und Lehrerseminars.

Völker, denen die Sonne der Freiheit lacht, verwenden auf Volkserziehung und Volksbildung ihre besten Kräfte, ihre inten- sivste Aufmerksamkeit. Die freiesten Staaten Europa's und Ame- rika's sind auch zugleich die vorzüglichsten Pflanzstätten des Volks- unterrichts; auch an uns tritt jetzt die Forderung gebieterisch heran, unsere Pflicht auf diesem ehrenvollen Kampfplatze zu erfüllen; mit jeder Sehne unserer Thatkraft, mit jeder Faser unseres Herzens müssen wir für den Unterricht, für Bildung unserer Glaubensge- nossen Sorge tragen; durch Bildung wird ihnen die Freiheit werth- sie werden sie lieben und vertheidigen.

Die Errichtung eines Institutes, in welchem Rabbiner und Lehrer gebildet werden, die auf der Höhe ihrer Zeit stehen, die be- fähigt sind, das Amt, zu dem sie berufen worden, in nützlicher und würdiger Weise zu üben, ist zur Erreichung des anzustrebenden Zie-

les der Volksbildung ebenso nothwendig, wie die Volksschule selbst. Man war zu oft bemüht, zu fremdländischen Kräften auf Kosten des Nationalitätsprinzipes seine Zuflucht zu nehmen, zu oft genö- thigt, dasselbe Prinzip auf Kosten des wesentlichen Zweckes zu schüt- zen, um die unumgängliche Nothwendigkeit einer solchen Anstalt erst beweisen zu müssen,

Einen wichtigen Verhandlungspunkt bilden ferner die Mus- terhauptschulen. — Es kann keinem Zweifel unterliegen, daß nach erfolgter bürgerlicher Gleichstellung die Frage, ob die Israeliti- ten berechtigt sind, zur Pflege ihres Kultus und zur Erhaltung ihrer Schulen gleich den anderen Konfessionen im Lande eine Staatsub- vention anzuprechen, zu ihren Gunsten entschieden wird. Wenn dies geschehen, hat das System der Musterschulen, wie es jetzt besteht, keinen Sinn mehr, es hätte keinen Sinn, daß gerade ein Institut, das seiner Errichtung und seinem Zwecke nach ganz konform mit den anderen, unter besonderer Staatsaufsicht stehe, und zum Theile aus Staats-, zum Theile aus Gemeindemitteln erhalten würde.

Die besonderen politischen Zwecke, die bei der Errichtung die- ser Lehranstalten verfolgt wurden, haben heute jeden Grund und Boden verloren; — es gibt kein Argument, das unsere heutige Re- gierung veranlassen könnte, auf den Fortbestand dieses Verhältnisses zu verharren, — für die jüdischen Gemeinden aber bildet es einen wichtigen Bestandtheil ihrer anzustrebenden Autonomie, daß sie ihre sämtlichen Schulen ohne Beeinflussung der Behörden selbstständig verwalten. Indem wir uns einerseits bemühen, die bisherige Ober- aufsicht der kath. Geistlichkeit über unsere Schulen zu annulliren, können wir andererseits kein Verhältniß unangefochten bestehen lassen, welche dieselbe Aufsicht zur natürlichen Folge hat. Wir wollen mit Ver- gnügen zugestehen, daß die gegenwärtige Handhabung derselben von Seite der hohen Stelle eine so liberale und zuvorkommende ist, daß die Abhängigkeit, kaum fühlbar erscheint, aber Prinzipien wechseln mit den Personen und nur das Gesetz ist stabil.

Es würde über das Ziel hinausführen, alle die Angelegenhei- ten, die vor das Forum dieser Versammlung kommen dürften, auch nur flüchtig zu berühren, dagegen wollen wir zum Schlusse nur Eines anführen, das eben nicht vorkommen soll.

Von gegnerischer Seite wurde die Behauptung gestellt, man beabsichtige ein Landesrabbinat, eine Autorität, ungefähr wie das Großrabbinat in Frankreich, zu kreiren; wir glauben aber, daß in einer Zeit, in der man bemüht ist, die geistliche Macht zu brechen, kein Vernünftiger daran denken wird, eine jüdische Hierarchie zu schaffen, ebensowenig wie auf diesem Kongresse dogmatische oder rituelle Fragen auf die Tagesordnung kom- men sollen.

Geordnet im Innern, würdig nach Außen, auf diese Stufe das ungarische Judenthum zu stellen, sei sein Ziel und seine Aufgabe.

Die Rabbinerseminar-Frage.

I.

Selbst Menzel, der Judenreffer, würde es nunmehr nicht so leicht hin wagen in Abrede zu stellen, daß Börne ein eifriger Apostel des Volkes und der Volkserziehung gewesen. Und wahrlich, so oft wir über unsere vaterländische Volkserziehung, namentlich aber über den traurigen Zustand des Elementarunterrichtes bei den Juden ernstlich nachdenken, wozu leider nur allzu häufig eine Ver- anlassung sich bietet: da drängt sich uns unwillkürlich der geistreiche Ausruf des gemüthvollen Börne auf, wonach „wenn man 30 Professoren in 30.000 Schulmeister zerschläge, ein gan- zes Volk wohlhabend, gebildet, sittlich und glücklich wäre!“

Die jüdische Bevölkerung Ungarns gehört der entschiedenen Mehrzahl nach dem Handelsstande an, weshalb sie das Bedürf- niß fühlt, ihren Kindern einen gehobenen Unterricht und eine zeitge- mäße Erziehung angedeihen zu lassen.

Doch haben — namentlich in der Provinz — nur die we- nigsten jüd. Eltern die Gelegenheit, resp. die Mittel, ihre Kinder nach Beendigung der 4klassigen Hauptschule behufs weiterer Aus- bildung in eine höhere Lehranstalt zu senden.

Diesem Umstande ist es vorzüglich zuzuschreiben, daß unsere der Schulbank entwischte Jugend bei der Mangel und Lückenhaftig-

keit des Elementarunterrichtes, den sie genossen, nicht fähig sind, den gerechten Anforderungen, die unsere fortgeschrittene Zeit und die Gesellschaft an sie stellen, in befriedigender Weise zu entsprechen.

Um diesem schreienden Uebelstande endlich einmal abzuhelfen, wäre es unabwiesbare Nothwendigkeit, in allen Punkten unseres Vaterlandes solche Schulen zu kreiren und zu erhalten, die vermöge ihrer inneren Organisation in der Lage wären, die ihnen anvertraute Jugend einerseits für den Besuch höherer Anstalten, andererseits für's praktische Leben in der Art vorzubereiten, wie dies in unseren Tagen unbedingt erforderlich ist. Ein fruchtbarer Unterricht in den nöthigen Realkenntnissen würde die Jugend befähigen, für die fernere Entwicklung ihres Geistes selbständig mit Erfolg thätig zu sein. Mit dem Worte: Wir müssen unsere Volksschulen wesentlich vermehren und sie in den Stand setzen, gleichzeitig das Ziel der Unterrealschulen erreichen zu können, wodann die Auslagen derselben aus dem ungar. isr. Landesschulфонде zu decken wären.

Wir benöthigen in erster Reihe intelligente, patriotische und nützliche Landesbürger, nicht aber — jüdische Prediger!

Es sei uns daher gestattet, den eben angeführten Ausspruch Börne's auf unsere vaterländischen Verhältnisse in folgender modifizirten Fassung anzuwenden: „Wenn wir das jüd. Prediger-Seminar in hundert und aber hundert jüdische Volksschulen zerschlagen, würde ein ganzes Volk wohlhabend, gebildet, sittlich und glücklich sein.“

Die königl. israel. Musterhauptschulen in Ungarn.

(Als Erinnerung an das Kultus- und Unterrichtsministerium.)

In einer der jüngsten Nummern d. Bl. haben wir unsere Ansicht über Genesis, Gestaltung und Bedeutung der jüd. Landespräparandie zu Pest unumwunden ausgesprochen.

Indem wir dieses Institut als eine Landesanstalt bezeichnen und vermöge eben dieser Eigenschaft gewisse Forderungen aufstellten: ist es selbstverständlich, daß wir die Erhaltung der Lehrerbildungs-Anstalt aus jüd. Landesmitteln als ein vollkommen korrektes Vorgehen anerkennen.

Ein entschieden Anderes ist's jedoch mit den sogenannten k. isr. Musterhauptschulen in Ungarn, die der jüd. Präparandie bloß in dem einen Punkte gleichen, daß auch sie ihr Entstehen einer Periode verdanken, deren Erinnerung jedes patriotische Herz, einem Gischauer gleich, erstarren läßt.

Auch sie sind die Denkmäler des Bach-Thun'schen Regims; die traurigen Zeugen einer absolutistischen Willkürherrschaft.

Zur Rechtfertigung der Erhaltung dieser Elementarschulen aus Landesmitteln kann nur ein einziger Scheingrund angeführt werden: dieser ist — der hohle Titel derselben.

Die Schöpfer und Stifter erwähnter Anstalten verliehen ihnen nämlich den Titel von Musterschulen, da sie mittelst dieser „Musterbilder der Entnationalisirung“ auch aus den anderen jüd. Volksschulen des Landes den nationalen Geist mit Erfolg zu verbannen glaubten.

Die Bach's, die Thun's hatten sohin von ihrem Standpunkte aus einiges Recht dazu, die Erhaltung dieser Volksschulen aus Landesmitteln zu dekretiren, nachdem sie von hier aus ihre zivilisatorischen Bestrebungen über das ganze Land zu verbreiten suchten. Daß aber die ungarische konstitutionelle Regierung dieses Verfahren auch ihrerseits fortsetzt, ist gewiß nur den bedauernswerten abnormen Verhältnissen zu vindizieren, in Folge deren es der Judenheit Ungarns bisher unmöglich gewesen, hiegegen ernstlich Protest zu erheben.

Das Fortbestehen der Musterschulen, resp. die Erhaltung derselben aus Landesmitteln kann nur dann als gerecht bezeichnet werden, so es beschloffen wäre, in jeder jüdischen Gemeinde Ungarns eine Elementarschule aus Landesmitteln zu erhalten.

Man könnte uns einwenden, daß diese Elementarschulen in ihrer Eigenschaft als Musteranstalten auf das gesammte jüd. Unterrichtswesen des Landes hebed und fördernd einwirken, wes-

halb sie eine größere Bedeutung haben, denn sonstige Lokalschulen.

Nun wir unterlassen es für den Augenblick gerne, über die Mustergiltigkeit derselben und der an diesen thätigen Lehrkräfte ein Wort zu verlieren.*) Eines nur wollen wir hier mit apodiktischer Gewißheit behaupten, daß die bloßen Lichtstrahlen nämlich, welche z. B. die Musterschule auf dem Herminenplage ausströmt, unmöglich die intensive Gewalt in sich bergen, den Geist der mittellosen, allen Unterrichtes entbehrenden Kinder zu Vörösvár, Zsámbék, Tétény, Péczel und Soroksár auch nur in bescheidenem Maße zu erleuchten. Und doch sind die erwähnten Gemeinden zur Participirung an dem isr. Landesschulфонде nicht minder berechtigt, denn ihre Schwester-gemeinden zu Pest, Fünfkirchen, Temesvár und S. a. Ujhelh.

Wir wiederholen das bereits Gesagte. Sind die Mittel in ausreichender Weise vorhanden, so errichte man in jeglicher Gemeinde eine kostenfreie Kinderschule; ist dies nicht der Fall, so gebe man doch nicht der Einen alles, der Andern gar nichts! Möge die Vertheilung eine solche sein, daß keine einzige Gemeinde in diesen ihren Rechten verkürzt werde.

Es möge genau berechnet werden, welche Subvention jeder einzelnen Gemeinde aus dem jüd. Landesschulфонде ohne Alterirung des Kapitals gewährt werden könne. Genügt diese Subvention zur Erhaltung einer zeitgemäßen Schule nicht, so mögen auch die Musterschulen aufgelassen werden und deren Lehrer unter dem Titel „Schulфонд-Lehrer“ einzeln nach den mittellosen Gemeinden in der Provinz versetzt werden.**)

Inland.

Nagy-Károly, 22. Januar. Auch in hies. Gegend fand die Gleichstellung der Juden freundliche Aufnahme und bewirkte eine gegenseitige Annäherung zwischen der christl. und der jüd. Bevölkerung. So wurden zu dem am 13. d. M. hier stattgehabten Komitats-Balle auch mehrere Israeliten geladen. Drei unserer jüd. Bürger, die Herren S. Klein, J. Kooz und J. Berger wurden in die Stadtrepräsentanz und zwar als Ehren-Räthe gewählt. Ein Aehnliches geschah im benachbarten Mate-Szalka, wo ebenfalls 3 Juden in die Stadtrepräsentanz gewählt wurden. Es sind dies lauter Kundgebungen, worüber man sich in dem nahen emancipationsfeindlichen Ugoacsar-Komitee recht herzlich zu ärgern scheint.

Unsere Gemeinde ist im Aufschwunge begriffen. Um das Erblühen derselben haben sich unser Oberrabbiner H. M. Perls und der 1. Vorsteher, Herr Dr. A. Adler bleibende Verdienste erworben.

Debreczin, Mitte Januar. Nachdem Herr P. Singer, Rabbiner zu Palota, die von Seiten des hies. Kultusvorstandes an ihn ergangene Einladung behufs Abhaltung einer Probe-Predigt mit vielem Takte abgelehnt, erhielt er nachträglich eine Kokation, bei der hier stattzufindenden Emancipations-Feierlichkeit die Festrede halten zu wollen. Bisher ist keine Antwort erfolgt. Es wird seiner Ankunft mit Sehnsucht entgegengesehen. D—rt.

Temesvár, 26. Januar. Heute wurde anlässlich der Gleichstellung der Israeliten im hies. Kultus-Tempel ein feierlicher Gottesdienst abgehalten, an welchem auch die Vertreter der Stadtrepräsentanz und hohe Militärs theilgenommen. Herr Oberrabbiner Dr. Hirschfeld hielt die Festrede. Die Verdienste der ritterlichen ungar. Nation würdigend, wies er gleichzeitig darauf hin, daß die Israeliten mit den neuen Rechten auch neue Pflichten gegen das Vaterland übernommen. „Bis jetzt — sagte er — waren wir ungarische Juden, künftighin wollen wir aber jüdische Ungar sein.“ — Ein Dankgebet für das erlauchte Herrscherhaus und die Absin-

*) Von drei an der hies. Musterschule wirkenden Lehrern liegen uns auch literarische Arbeiten vor: von einem Herrn eine „Erziehungskunde“, von einem andern eine „ungar. Bibelübersetzung“, von einem dritten eine „ungar. Grammatik.“ Wir gedenken, aus diesen Musterwerken bei Gelegenheit eine interessante Blumenlese zusammen zu stellen.

**) Die Präparandie könnte in diesem Falle mit der Gemeinde-Normalhauptschule verbunden werden.

gung der Hymne „Isten áld meg a magyart“ bildeten den Schluß dieser denkwürdigen Feierlichkeit.

Doch auch etwas Unerquickliches. Es ist hier ein Prozeß im Zuge zwischen der Stadt- und der Fabrik-Gemeinde, indem erstere ihre in Folge des Tempelbaues sich angehäuften Schulden durch letztere bezahlen lassen möchte. Die Methode ist allerdings eine originelle, die nicht ohne Nachahmung bleiben dürfte.

Ungvar, im Januar. Am 16. d. M. wurde hier aus Anlaß der erfolgten Emancipation ein feierlicher Gottesdienst abgehalten. Unser ehrwürdiger Oberrabbiner verlieh unseren Dankesgefühlen gegen Gott, Regierung und Nation kräftigen Ausdruck. Indem er ferner die Bedeutung der Gleichstellung von religiösem und socialem Standpunkte beleuchtete, schloß er mit der Ermahnung, daß unser vorzüglichstes Streben dahin gerichtet sein möge, uns durch Patriotismus dieses erfreulichen Staatsaktes würdig zu machen, und unsere Kinder zu nützlichen Bürgern des Vaterlandes heranzubilden.

Balassa-Gyarmath, 27. Jänner. Am vergangenen Sabbat fand auch in unserer Synagoge die Emancipations-Feierlichkeit statt. Die Festpredigt des seiner talmudischen Gelehrsamkeit und seines Rednertalentes wegen vortheilhaft bekannten Oberrabbinen D. Deutsch begeisterte in unverkennbarster Weise die zahlreiche Zuhörerschaft. Zu bedauern ist nur die Unordnung, die in unserem Gotteshause noch immer in schönster Blüthe ist, und namentlich bei ähnlichen feierlichen Gelegenheiten, wo der Andrang ein größerer, in wenig erbaulicher Gestalt zum Vorschein tritt.

Vermischte Notizen.

* * Aus Szegedin wird uns mitgetheilt: Herr S. Szabó stellte in einer Generalversammlung den Antrag, die Infolats-Gebühr auf 4—500 fl. zu erhöhen. Die Motivirung dieses Antrages lautet dahin, daß hiedurch der übermäßigen Einwanderung der Juden einigermaßen Schranken gesetzt würden, nachdem die Einwanderung in der That überraschende Dimensionen angenommen und zählt Szegedin gegenwärtig zweimal soviel Juden als im 48. Jahre. — Wer indes die Opferwilligkeit der hies. isr. Kultusgemeinde für die Erhaltung der verschiedenen Lehr- und Wohlthätigkeitsinstitute kennt, wer ferner das Interesse jedes einzelnen jüd. Bürgers für die materielle und geistige Hebung unserer Stadt in Erwägung zieht, der wird ähnliche sinnlose Expektationen gewiß nur als die Ausbrüche der Impotenz gegen die fortschreitende Intelligenz betrachten. In diesem Sinne sind diese Kundgebungen auch im Berathungsjahre gewürdigt und mit Indignation zurückgewiesen worden.

* * Ferner wird uns von dort berichtet: Der am 18. d. M. von dem isr. Wohlthätigkeits-Frauenverein veranstaltete Ball ist glänzend ausgefallen. Der materielle Erfolg war ein großartiger, indem der Reinertrag die Summe von 900 fl. erreichte.

* * Aus Großwardein wird uns soeben berichtet: In der hies. in Katonaváros gelegenen Synagoge, wurde Samstag Vormittag aus Anlaß der erfolgten Gleichberechtigung ein feierlicher Gottesdienst abgehalten. Man freut sich hier vorzüglich der neuen Herrlichkeiten, die das gemeinsame Vaterland durch diesen liberalen Schritt sich errungen. Der ehrwürdige greise Rabbiner sagte unter Anderen: „Die Liebe zum Vaterlande ist kein Verdienst, sondern höchste Pflicht.“

* * Aus derselben Quelle erfahren wir, daß Herr S. Mandel bei Gelegenheit einer daselbst jüngst stattgehabten isr. Hochzeit zu Gunsten einer im Biharer Komitate zu errichtenden „Hönvedschule“ den Betrag von 125 fl. 70 kr. gesammelt habe, welche Summe vorläufig in der dortigen Sparkasse deponirt wurde.

Ausland.

Wien, 13. Jänner. Vergangenen Donnerstag hielt der neugewählte Vorstand die erste Plenarversammlung, bei welcher Herr Emanuel Blach als Vizepräsident den Vorsitz führte, nachdem derselbe die Versammlung in einer kurzen Ansprache begrüßt hatte, wurde zur Wahl des neuen Präsidenten und des Vize-Präsidenten geschritten, und wurde von den anwesenden neunzehn Vorstandsmitgliedern Herr Jonas Ritter v. Königsmarter mit 17 Stimmen zum Präsidenten, und Herr

Ignaz Kuranda mit 18 Stimmen zum Präses-Stellvertreter gewählt. Nachdem der neugewählte Präses den Präsidentensitz eingenommen, wurden die vier Sektionen durch freiwillige Einzeichnungen gebildet, und zwar: Erste Sektion: Bethaus; zweite S.: Unterrichtsanstalten; dritte S.: Spital- und Wohlthätigkeitsanstalten; vierte S.: Finanzen. Zu Obmännern dieser vier Sektionen wurden gewählt: Brandeis, Kuranda, Goldschmidt und Schiff; zu deren Stellvertretern: Biach, Engel, Frankl, Schey.

Nach dieser Konstituierung des Vorstandes wurde der von Pollak bereits gestellte Antrag, eine Geschäftsordnung, die bisher fehlte, zu entwerfen, einstimmig angenommen und ein Comité, bestehend aus dem Antragsteller, den Hrn. Engel, Frankl, Mautner und Neustadt gewählt, welches mit der Ausarbeitung derselben betraut wurde. Dr. K.—n.

Königsberg, 22. Nov. Die „K. n. Z.“ schreibt: Es sollen bereits mehrere Gelehrte, die bisher durch den Zufall, daß sie Studenten sind, daran verhindert waren, sich zur Habilitation an hiesiger Universität gemeldet haben. Ob und wann einmal einer derselben „ausnahmsweise“ eine Professur bekleiden wird — bleibt zu erwarten.

Mainz, den 17. Januar. Wir haben bereits berichtet, welche große Auszeichnungen unserm verehrten Glaubensgenossen, dem streng-altgläubigen Ritter Moriz von Fischer auf der Pariser internationalen Ausstellung zu Theil geworden. Herr von Fischer ist während seines Aufenthalts in der französischen Metropole der „All. Isr. Univ.“, an deren Spitze bekanntlich der ehemalige Justizminister Frankreichs, der weltberühmte Herr Adolph Crémieux steht, beigetreten und hat bei dieser Gelegenheit folgende Antwort erhalten, die wir hier in deutscher Uebersetzung wiedergeben:

„Herrn von Fischer, gegenwärtig zu Paris.
Paris, den 1. November 67.

Geehrter Herr und großer Künstler!

Die All. Isr. Univ. nimmt mit großem Vergnügen und mit inniger Freude Ihren geehrten Antrag, eins ihrer Mitglieder zu werden, entgegen; Ihr Name wird bei der nächsten Sitzung derselben eingetragen werden, und wir wünschen uns Glück dazu.

Indem unser Vaterland Ihnen, geehrter Herr, den Orden der Ehrenlegion verliehen, hat es nur den schuldigen Tribut Ihrem Talente, Ihrem erfindungsreichen Geist gezollt, welcher zu der lebhaftesten Bewunderung herausfordert. Wenn man die Meisterwerke der alt-chinesischen Porcellan-Fabrication mit den Kunstwerken, die Ihr Genie geschaffen, vergleicht, so muß man Ihnen die Palme reichen, der Sie mit bisher unerhörter Kunstfertigkeit die alten Werke, die Sie nachahmen, gleichsam auf's Neue hervorbringen. Sie haben in Ihrer Arbeit das Problem der früher als unerreichbar angestauten chinesischen Kunst gelöst. Uebrigens bezugen die Erfolge, welche Sie errungen haben, schon hinreichend die Wichtigkeit Ihrer Schöpfungen; haben doch die bedeutendsten Kenner, die wichtigsten Persönlichkeiten, unter ihnen der Kaiser von Oesterreich und die Kaiserin der Franzosen, durch ihre Ankäufe Ihren Productionen die Aufmerksamkeit bewiesen, welche dieselben in so hohem Grade verdienen.

Wir schätzen uns glücklich, daß Sie, geehrter Herr, unsere heilige Institution in Ihrem Vaterlande in der Mitte unserer dortigen Glaubensgenossen vertreten werden, indem wir Ihnen zugleich die Versicherung ertheilen, daß wir stets an den Grundsätzen festhalten werden, die wir in unserer Zuschrift an Herrn Rabb. Dr. Lehmann in Mainz, dessen Name auch hier in hoher Achtung steht, ausgesprochen haben. Senden Sie uns nur eine große Liste von Unterzeichnern, damit unser Werk sich jeden Tag vergrößere.

Empfangen Sie, geehrter Herr und großer Künstler, die Versicherung aufrichtiger Hochachtung von Ihrem ergebenen

Adolph Crémieux,
Vice-Präsident der „All. Isr. Univ.“

(Israelit.)

Redaktions-Korrespondenz.

Nach Ketteg: Aus Mangel an Raum leider unmöglich.
Nach Karlsburg: Ebenfalls. Nach Hust: Nächstens. Herr M. L. in Preßburg: Ich sehe deinem Berichte über dort stattgehabte Feierlichkeit sehrlich entgegen. Herrn Reichenberg in Hunyad: Wir können Ihnen das Rezipisse über das Paket übermitteln.